

Jurgen van der Ploeg Weet de Leek het beter?

Sinds 1991 vormt Jurgen van der Ploeg samen met Hugo de Clercq, Pieter Weijnen en Coen Kampstra het architectenbureau FARO. Het bureau richt zich op het grensgebied tussen de stedenbouw en architectuur. FARO is van mening dat een architect die midden in de samenleving wil staan de leek serieus moet nemen. Vooral in het tijdperk waar duurzaamheid onverminderd hoog op de agenda zal blijven staan, zijn architecten verantwoordelijk voor gebouwen die draagvlak in de maatschappij hebben. Als iets mooi gevonden wordt blijft het langer staan. Hoe subjectief ook: schoonheid creëren is een duurzame activiteit.

Verslag van de lezing van 17 april 2007

De rode draad deze avond is de door FARO ontwikkelde architectuursmaakttest: *Weet de leek het beter?* De reden voor het ontwikkelen van de test was om er achter te komen of het echt waar is dat leken en architecten heel andere stijlvoorkeuren hebben. Of simpel gezegd: houden leken van retro- en architecten van moderne architectuur? Of zijn er ook interessante smaakovereenkomsten die relevant zijn?

Via een internetsite kon iedereen vanaf zijn computer een oordeel geven over 100 verschillende beelden van architectuur in Nederland. In de selectie van de projecten is gezocht naar variatie in bouwperiode en bouwstijl. Vanzelfsprekend zaten er ook een aantal projecten van FARO in de test.

De test was niet als wetenschappelijk onderzoek opgezet. De test was vooral bedoeld om het debat over het thema 'leek versus architect' te voeden. Ook wilde FARO onderzoeken of hun vermoeden dat architecten en leken het ook eens kunnen zijn over zaken ook bevestigd werd.

Na een respons van 15.000 mensen waarvan 3.000 professionals en 12.000 leken, die reageerden na artikelen in de NRC, de Volkskrant en de Telegraaf, bleek inderdaad dat de meeste architecten niet van retro houden. Maar ook bleek dat er eigentijdse architectuur was met een brede waardering. In het onderzoek vielen vooral de categorieën *modern expressief* en *modern retro* in positieve zin op. *Modern expressieve* gebouwen zijn vaak opvallend van hoofdvorm, elegant en van moderne materialen. Deze architectuur komt vooral tot zijn recht als er een object in de stad op het water of het groen gemaakt wordt. *Modern retro* is een architectuur die principes of hoofdvormen uit het verleden op een eigentijdse manier gebruikt. De Scheepstimmermanstraat op Borneo in Amsterdam is gebaseerd op het oude principe van grachtenhuizen, maar op volstrekt moderne wijze vertaald.

Ook blijkt uit de architectuursmaakttest dat er een breed draagvlak is voor gebouwen met voldoende detail en expressie. In iedere stijlcategorie blijkt dat de plannen die het meest sober en schraal zijn gematerialiseerd door iedereen het minst gewaardeerd worden [1].

Gesterkt door de uitkomst van de architectuursmaakttest is FARO van mening dat het kopiëren van beelden uit het verleden een vei-

[1] Scheepstimmermanstraat op Borneo in Amsterdam

[2] Java-eiland en Borneo Sporenburg

lige maar te weinig bevredigende aanpak is. Het interpreteren van ingrediënten uit het verleden daarentegen is naar hun mening een veel uitdagender aanpak die ervoor kan zorgen dat de leek weer waardering krijgt voor de vakgemeenschap. Het intelligent doorbouwen op een lokale traditie kan ervoor zorgen dat juist door de interpretatie het lokale karakter nog sterker afleesbaar wordt. Er komt binnen een bepaalde identiteit als het ware een ruimer palet aan nuances van een grootste gemene deler.

Als voorbeeld geldt het Oostelijk havengebied in Amsterdam; iedereen heeft een beeld bij het gebied als geheel, maar ook bij de verschillende delen. Het Java-eiland en Borneo-Sporenburg springen er wat dat betreft uit. Daar zijn principiële keuzes gemaakt wat betreft, parcellering, woningtypologieën, materialen en kleuren die zorgen herkenbaarheid op het niveau van een hele buurt in plaats van herkenbaarheid op het niveau van een gebouw. In een herkenbaar milieu schikt iedere architect zich in het totaal en zullen alleen de echte architectuurkenners kunnen duiden welk gebouw van welke architect is. Het Oostelijk havengebied past overduidelijk binnen de Amsterdamse identiteit maar parasiteert daar niet op, het voegt iets toe aan het toch al rijke pallet aan typisch Amsterdamse milieus [2].

Een ander door van der Ploeg genoemd voorbeeld is de woonwijk Ypenbrug. Hier zijn voor een twintigtal deelgebieden vooraf verschillende identiteiten bepaald. In de Bras bijvoorbeeld zijn voor vier deelgebieden van ongeveer 500 woningen spelregels opgesteld om een dorps-landelijke identiteit binnen de Vinexopgave te realiseren. In een Vinex-dichtheid van 25-30 woningen per hectare is bij alle plannen geëxperimenteerd met zeer smalle wegprofielen zonder parkeerplaatsen en stoepen. FARO heeft meegewerkt aan twee van deze deelgebieden. Voor deelgebied 12 (Brasserhout) hebben zij in het team met Khandekar gekozen voor een sterke keuze voor een vormtaal en materiaal voor het hele plan [3]. Bij deelgebied 15 (Biesland) heeft FARO samen met Heren5 een stedenbouwkundig plan gerealiseerd dat uitgaat van kappen met oude boerenverhoudingen van 3:4:5 (53 graden) en een duurzaam en ingetogen palet aan materialen [4].

Van der Ploeg is van mening dat een sterke identiteit begint bij de stedenbouw. In het stedenbouwkundig plan moeten strategieën geformuleerd worden die herkenbaarheid kunnen genereren. Om herkenbaarheid te bereiken is het noodzakelijk om karakterbepalende spelregels te formuleren op meerdere schaalniveaus. Te den-

[3] Deelgebied 12 (Brasserhout), Ypenburg

[5] Herkenbaarheid door middel van karakterbepalende spelregels

ken valt aan woningtypologie, materialen, kleuren, dakvormen, of ontsluitingstypologie.

Zo zijn Thorn en Marken, met hun Zweeds houten huizen herkenbaar vooral door hun kleur en materiaal. Terwijl bijvoorbeeld de grote bosrijke kavels bepalend zijn voor de identiteit van Wassenaar, Bloemendaal en Bergen, waardoor de architectuur hier minder een rol speelt.

Nieuw Zuid (van Berlage), Brandevoort en Borneo-Sporeburg hebben weer veel overeenkomsten in materiaalgebruik, kleur, detaillering en de gebouwtypologie [5].

Momenteel staat duurzaamheid hoog op de agenda en gaat het vooral over CO₂ en 'cradle to cradle'. Toch moet niet uit het oog verloren worden dat duurzaamheid een zeer breed begrip is en dat bijvoorbeeld ook identiteit duurzaam moet zijn. De architect draagt daarin een grote verantwoordelijkheid. Soms moet de architect zich schikken binnen een bestaand karakter. Een goed architect zal dit niet als knellend ervaren, maar gaat voor verdieping of zoals Aldo van Eyck het zo mooi zei: "op zoek naar 'de verruimende werking van de beperking'".

[4] Deelgebied 15 (Biesland), Ypenburg

